

TREBALL DE PROMOCIÓ DEL MERCAT DE CONSUM RESPONSABLE A SANTA COLOMA DE GRAMENET

XARXA
D'ECONOMIA
SOLIDÀRIA

Treball elaborat per:

Xavier Montes de Oca

Jordi Pastor Pérez

Xarxa d'Economia Social i Solidària del Barcelonès Nord.

Setembre de 2017

TAULA DE CONTINGUTS

- Introducció. (pag.4)
- Què és l'Economia Social i Solidària? (pag.5)
- Què és el qüestionari Pam a Pam? (pag. 8)
- Presentació dels resultats generals i anàlisi de les entrevistes. (pag. 14)
- Intercooperació com a necessitat. (pag. 20)
- Relació entre administració i ESS. (pag. 22)
- Pam a Pam com a eina estratègia de l'ESS. (pag. 26)
- Justificació de les accions empreses. (pag. 28)
- Conclusions. (pag. 29)
- Annexos. (pag. 30)

INTRODUCCIÓ

Us presentem els resultats sorgits del treball desenvolupat durant els mesos compresos entre maig i setembre de 2017 dins del pla de treball de promoció del mercat de consum responsable vinculat al circuit de comerç social de Santa Coloma de Gramenet.

L'entitat que ha gestionat el projecte ha estat la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES). Actors com persones a nivell individual, la XES local del Barcelonès Nord o la comissió d'estratègia de Pam a Pam han estat els protagonistes en l'elaboració d'aquests resultats.

En aquest document trobareu tres línies de treball generals a partir de les quals s'han anat derivant totes les actuacions realitzades:

- Anàlisi de la situació de l'Economia Social i Solidària a la ciutat, tot treballant en l'elaboració del mapa Pam a Pam a partir de la realització d'entrevistes a projectes susceptibles de complir certs criteris ètics.
- Participació en els espais de debat col·lectius referents a la millora del qüestionari Pam a Pam, a la seva actualització i modernització, a la relació amb el comerç local i al seu paper estratègic dins del món de l'ESS.
- Treball de sensibilització i visualització de l'existència de projectes econòmics vinculats a l'Economia Social i Solidària per mitjà de l'organització de la Ia Fira de l'ESS a Gramenet durant les festes majors.

QUÈ ÉS L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA?

Tant l'economia cooperativa com l'economia social i solidària han anat definint-se al llarg de la seva història en base a traçar un fil comú entre les diferents experiències i espais movimentals. Malgrat tot, podríem fer una primera definició de l'economia cooperativa com l'aposta per reapropiar-nos col·lectivament de les capacitats productives humanes, desenvolupant-les de forma fraternal i amb l'objectiu de realitzar el bé comú. En aquest sentit, la històrica declaració de l'Aliança Cooperativa Internacional defineix la cooperativa com “associació autònoma de persones unides voluntàriament per satisfer les seves necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú, a través d'una empresa de propietat conjunta i gestió democràtica”.

Cal tenir present, però, que si bé la forma jurídica de la cooperativa és encara avui dia l'aposta organitzativa més referencial de l'economia social, també es consideren per llei iniciatives de l'economia social a les associacions, fundacions, mutualitats i societats laborals. (Article 5 de la Llei 5/2011 de 29 de març de Economia Social, BOE).

L'Economia Social i Solidària (ESS) és el “conjunt d'iniciatives socioeconòmiques de tota mena, formals o informals, individuals o col·lectives, que prioritzen la satisfacció de les necessitats dels seus membres i/o d'altres persones per sobre del lucre; quan són col·lectives, la propietat també ho és i la gestió és democràtica; actuen orientades per valors com l'equitat, la solidaritat, la sostenibilitat, la participació, la inclusió i el compromís amb la comunitat, i són independents respecte als poders públics” (Jordi Garcia, 2002).

La idea darrera de l'ESS és promocionar una transformació socioeconòmica proposant un model econòmic anticapitalista, concretament, posant l'activitat econòmica al servei de les necessitats de la societat i de les persones que la integren i no a la inversa. En aquest sentit, s'ha de contemplar una triple sostenibilitat de l'activitat.

D'una banda, s'ha de comprendre que l'activitat econòmica es desenvolupa en un planeta amb una capacitat limitada de recursos sense els qual és impossible la vida. Per això les entitats d'ESS han de vetllar per minimitzar la seva petjada ecològica i treballar per garantir la sostenibilitat ambiental de la seva iniciativa.

En segon lloc, donat que l'activitat econòmica té lloc dintre de la societat i es beneficia de les estructures (i infraestructures) d'aquesta, ha d'establir un vincle de corresponsabilitat social i jugar un paper proactiu en la pal·liació de les desigualtats presents en aquesta. Aquesta relació amb l'entorn social també passa per canviar les lògiques de competència del mercat capitalista i patriarcal per les d'intercooperació, amb l'objectiu de generar un mercat social.

Finalment, sota una mirada feminista de l'economia, aquesta ha de vetllar per posar la vida en el centre i permetre que l'activitat econòmica d'una entitat doni resposta a les necessitats de les persones que la integren. Això passa per apoderar-les i construir relacions horitzontals entre totes elles, vetllar pel seu benestar personal i revaloritzar les tasques reproductives i de cures.

Lluny de restringir-se a les relacions laborals, l'ESS integra de manera holística tot allò que fa possible la vida i que, en gran mesura encara està travessat per una mirada individualista, capitalista i patriarcal. És a dir, més enllà de la vessant més socioempresarial representada sobretot per el cooperativisme i les societats laborals, també es considera part de l'ESS experiències com els grups de consum, les cooperatives d'habitatge, els espais de criança autogestionats, els bancs dels temps o els horts comunitaris.

A Catalunya la Xarxa d'Economia Solidària (XES) articula les diverses entitats que ja treballen en aquesta direcció. La major part de la base social la conformen cooperatives de diferents tipus, associacions i fundacions. Segons dades de l'Informe de Mercat Social Català, al 2015, els membres de la XES van donar feina a 3.400 persones i van generar 164 milions d'euros d'ingressos. L'impacte social que genera la seva activitat, a més, implica 133.000 persones (<http://treball.gencat.cat/ca/detalls/article/Entrevista-a-AnnaFernandez-Montes>). L'objectiu de la XES és promocionar l'ESS al territori afavorint la creació de Mercat Social al mateix temps que es treballa per fer incidència sociopolítica. Cal tenir present, que el concepte de “mercat social” es refereix a aquesta xarxa d'organitzacions i persones que, tot i operar en el mercat de béns i serveis, de treball o financer, ho fan a partir de principis, valors i criteris de funcionament no purament capitalistes (Jordi Garcia, 2002)

QUÈ ÉS EL PAM A PAM?

Impulsat per la XES (Xarxa d'Economia Solidària) i SETEM Catalunya, és el mapa col·laboratiu de l'Economia Social i Solidària a Catalunya. És una eina col·lectiva que contribueix a la transformació social per superar la lògica capitalista i enfortir el moviment de l'economia solidària. A més, construeix un espai de referència en la visibilitat, delimitació i articulació de l'economia solidària i esdevé una comunitat d'aprenentatge col·lectiu a través de l'activisme, la formació i la pràctica del consum responsable. En aquest sentit, Pam a Pam permet:

- Visualitzar en un sol mapa totes les iniciatives de l'ESS, també les que corresponen a l'esfera de l'economia informal o no jurídicament reconeguda.
- Oferir alternatives a totes aquelles persones que volen fer un consum responsable.
- Connectar les iniciatives amb consumidores i proveïdores conscients i responsables.
- Recollir dades que permetin fer diagnosi de l'estat del mercat social a Catalunya o ter territori.
- Assenyalar reptes i oportunitats de l'ESS per cercar estratègies col·lectives com a moviment.

Pam a Pam compta amb una comunitat de persones que recullen les propostes, les van anar a conèixer una a una i alimentem el mapa. Per tal d'establir un mètode d'avaluació que permeti consensuar quines entitats poden formar part de Pam a Pam, s'ha elaborat un qüestionari amb 15 criteris que concreten els principals aspectes a tenir en compte en la manera com treballem des de l'ESS. Cadascun d'aquests criteris contempla, alhora, una gradació de fins a 5 indicadors diferents, per a orientar a l'entrevistador en el sistema d'avaluació. D'aquesta manera es disposa de fins a 75 indicadors diferents per a dur a terme l'anàlisi i detecció de pràctiques transformadores.

És a través d'aquest qüestionari que la comunitat Pam a Pam pot conèixer en profunditat com funciona cada iniciativa i la pròpia entitat pot fer una autoavaluació. Tenint en compte la triple sostenibilitat a la que es feia esment en l'apartat anterior, els criteris de Pam a Pam estan dividits en tres blocs: Organització Interna, Impacte Social i Impacte ambiental. A continuació detallem què es té en compte en cadascun d'ells:

ORGANITZACIÓ INTERNA

DEMOCRÀCIA INTERNA: Es valora que les iniciatives d'ESS prenguin mesures per promoure una participació activa i igualitària de totes les persones membres de la iniciativa a la presa de decisions d'aquesta. Més enllà que hi hagi espais de reunió o assemblea, es valora que treballin aspectes com les diferències de rang i de privilegi que hi ha entre les diferents participants a la iniciativa i de quina manera això impacta en la desigual participació que hi pugui haver en la presa de decisions.

DESENVOLUPAMENT PERSONAL: Es valora que l'ESS contempli les necessitats generals de les persones que en formen part i intenti donar una resposta des de l'àmbit laboral, de participació i de les cures. Valorem les cures cap a les persones que treballen o participen a la iniciativa, així com els mecanismes que permeten conciliar la vida personal amb la feina o de quina manera es tracten les emocions. Considerem transformadora la corresponsabilitat: la capacitat, empatia i voluntat d'assumir col·lectivament, amb el conseqüent impacte econòmic per a la iniciativa, les necessitats individuals.

PERSPECTIVA FEMINISTA: S'entén el gènere com la construcció social de rols i comportaments. Tenint en compte que vivim en una societat patriarcal, si no incorporem una mirada feminista reproduïm els rols de gènere que generen asimetries entre homes i dones. Per això, es valora si les entitats tenen en compte aquestes desigualtats, si hi han reflexionat i si prenen mesures per fer-hi front promovent la participació, l'apoderament i el protagonisme de les dones.

CONDICIONS DE TREBALL: Les apostes actuals de l'economia cooperativa i solidària han de poder generar, alhora, condicions de treball dignes i evitar el desequilibri en la categorització del treball (forquilles salarials). Considerem condicions laborals dignes aquells contractes que són estables, amb jornades laborals coherents amb el volum de tasques i que ofereixen un salari superior al recollit al conveni de referència. En el cas de les cooperatives de treball, a més, considerem estable ser soci/a de la cooperativa o establir un temps per entrar a formar part de la cooperativa.

IMPACTE SOCIAL

PROVEÏDORS: Es valora la proximitat, el respecte als drets laborals (comerç i comercialització justa) i la no presència d'intermediaris en els proveïdors tant d'allò que comercialitza la iniciativa, com de tots aquells béns o serveis que necessita comprar o contractar per al seu funcionament.

INTERCOOPERACIÓ: Es valora que es prioritzi treballar amb altres iniciatives d'ESS, potenciant la construcció de mercat social: s'estableix un circuit econòmic i de satisfacció de necessitats on tots els àmbits (producció, distribució, consum, finançament) actúen sota principis de l'ESS.

LLICÈNCIES LLIURES: Es considera transformador i amb un impacte social positiu l'elaboració o ús de continguts (programari) i béns culturals (material gràfic, audiovisual, musical) sota llicències lliures i obertes.

TRANSPARÈNCIA: Es valora que l'ESS trenqui amb l'opacitat del sistema capitalista, en el qual s'oculta informació sobre la procedència i procés de producció dels productes i/o serveis que s'ofereixen, així com dels comptes i del funcionament de la iniciativa. La transparència és un mecanisme que construeix confiança alhora que visibilitza bones pràctiques i ofereix informació que facilita el consum crític i la presa de decisions.

GESTIÓ FINANCERA: Es considera imprescindible que les iniciatives de l'ESS no alimentin la banca capitalista convencional i les seves pràctiques. És per això que valorem l'ús de finances ètiques, tant en l'estalvi, el préstec com en l'operativa de la iniciativa. A part de banca ètica i cooperatives de finances ètiques, incloem en els sistemes de gestió financera de les entitats l'intercanvi, els grups d'autofinançament, el micromecenatge, la moneda social, i les asseguradores ètiques.

COHESIÓ SOCIAL: Es considera que l'ESS ha de ser un espai inclusiu, que superi les exclusions i discriminacions que es donen en el sistema capitalista per motius de raça, d'ètnia, de cultura, d'orientació afectivo-sexual, diversitat funcional, de gènere, etc. I que, per tant, ha de vetllar per fer visibles les dinàmiques que exclouen de l'esfera pública i del mercat de treball a determinades persones i treballar per revertir-les.

TRANSFORMACIÓ SOCIAL: Es considera que l'ESS ha de mantenir una mirada anticapitalista, tenint en compte i contribuint a eradicar les injustícies inherents al sistema capitalista, a la vegada que treballa per la construcció d'alternatives postcapitalistes. Sabem la capacitat del sistema capitalista per cooptar i apropiat-se dels discursos contrahegemònics i adaptar-los als seus interessos, per això creiem que només la consciència anticapitalista farà que l'ESS no sigui absorbida pel sistema socioeconòmic dominant.

ARRELAMENT TERRITORIAL: S'entén l'arrelament territorial l'adequació de les iniciatives a les realitats dels territoris i a la contribució que aquestes fan al seu entorn més proper. Aquesta visió es fa també des de la òptica de les economies comunitàries. A cada iniciativa el concepte territori pot variar depenent de l'escala a la que dona serveis.

IMPACTE AMBIENTAL

SOSTENIBILITAT AMBIENTAL: Es valora la consciència i aposta per l'ecologia de la iniciativa pel que fa a la producció, comercialització i mobilitat. Vivim en un sistema capitalista que aposta pel creixement il·limitat a costa de la destrucció del territori i el medi ambient, per això considerem que l'ESS ha d'incorporar la preocupació per minimitzar l'impacte ecològic que genera la seva activitat econòmica.

GESTIÓ DE RESIDUS: Es valora que les iniciatives d'ESS han de tenir en compte la capacitat dels ecosistemes de regenerar i absorbir els recursos i residus que es generen. Sinó, estem contribuint a generar desequilibris greus als ecosistemes i, per tant, a la nostra capacitat present i futura de satisfer necessitats.

CONSUM ENERGÈTIC: El creixement capitalista se sosté, principalment, en l'extracció i combustió de recursos fòssils (petroli, gas, urani i carbó), que permeten l'obtenció del que fins fa poc era energia barata i abundant. Aquest mètode de producció s'ha demostrat insostenible i generador de forts impactes, tant al medi com a les persones. L'ESS ha de superar aquest model energètic i apostar per la reducció del consum energètic en la seva activitat, l'ús d'energies renovables i caminar cap a una sobirania energètica.

PRESENTACIÓ DELS RESULTATS GENERALS I ANÀLISI DE LES ENTREVISTES

Part descriptiva

Entrevistes realitzades i superades

1	Associaió Urban Time
2	Asociació les colomes
3	Pulgarcito
4	Averdeen
5	L'Avalot
6	Tanit ervice Equity
7	Atípics
8	Herboristeria Amics
9	Fundació Germina
10	L'Excèntrica
11	Colverne
12	Fundació Tallers
13	EQM Serveis Culturals
14	Cervesa Capfoguer
15	El Cabàs de Ca la Sisqueta
16	Espai Obert Ca la Sisqueta
17	Conreu Sereny

Entrevistes realitzades i no superades

18	Tau For&Mar
19	DPG Consultors
20	Transports Vertran
21	Impremta Itálica
22	Hita's
23	La Paradeta
24	Carro de Baco

Projectes interessants d'entrevistar. Una petita mostra.

25	Lluerna
26	Mira, pensa, recorda
27	La Colmena
28	Autoescola Palma
29	Discobolo Films

*Contacte presencial o per via electrònica però no concretada entrevista.

Part analítica

Dels resultats descriptius anteriorment explicats se'ns deriven les següents reflexions:

- A la ciutat de Santa Coloma de Gramenet l'existència d'un mercat de consum responsable sota els criteris del qüestionari Pam a Pam és molt reduït ja que hi ha poques iniciatives que el superin. Més enllà de superar o no el qüestionari, les iniciatives que coneixen i actuen sota els principis de l'ESS son molt testimonials i existeix un gran desconeixement. Aquestes reflexions no només son aplicables a Gramenet, sinó que son fàcilment traslladable a la realitat de tot el Barcelonès Nord.
- Creiem que aquesta realitat va molt lligada al fet que fa relativament poc temps que es treballa per socialitzar conceptes i formes de fer dins de l'ESS a la nostra ciutat. Aquesta idea la justifiquem identificant aquest treball com el primer, o un dels primers, que es fan amb un mínim d'estructura i visió global en aquesta línia. Hem fet una feina inicial i fonamental que tota ciutat ha de tenir si vol treballar de forma seriosa en l'expansió de l'ESS que ha estat la de mapar les iniciatives en el Pam a Pam.
- A més, a nivell de l'administració, la majoria de propostes son de caràcter inicial i no sempre sota els criteris específics de l'ESS, sinó que solen ser propostes més laxes i menys exigents en el compliment de criteris ètics.

- Com a variable fonamental en l'anàlisi del nostre treball i que apareix constantment és la qüestió del coneixement o no dels valors i criteris que conformen l'ESS. Identifiquem a partir de la nostra experiència que hi ha un grup molt reduït de projectes que sí que coneixen les formes de fer i els camins pràctics marcats per l'ESS, però hi ha una gran majoria que, tot i complir bona part o, fins i tot superar el qüestionari, el coneixement de l'existència d'un mercat social ètic és molt limitat i fins i tot desconegut. D'aquesta manera, i veient com de forma aclaparadora els projecte entrevistats tenen zero coneixement o un coneixement mínim del que és l'ESS la difusió, la sensibilització i la generació d'incentius en aquesta direcció es fa fonamental si es vol treballar en la línia de fer-la créixer.

Sobre els projectes que sí que superen el pam a Pam

- Com hem explicat amb anterioritat, els projectes que superen el qüestionari Pam a Pam son pocs en comparació a d'altres municipis. Això ens mostra que no existeix a la ciutat un mercat social fort i consolidat que pugui oferir vies alternatives de consum en tots i cadascun dels sectors de producció i distribució. Com a element positiu, cal tenir en compte que en un període relativament curt de temps han sorgit a la ciutat noves iniciatives que han fet créixer el mapa i que mostren que els marges de millora a curt termini poden ser encara més assequibles.

- Actualment a Gramenet entenem que la fase actual és la de diagnosi i difusió de l'ESS perquè sorgeixin nous projectes que compleixin un major nombre de criteris ètics, tot i així, cal anar pensant i perquè no treballant en una segona fase que pot i necessita coexistir que és la de la necessitat que els projectes de l'ESS treballin conjuntament dins d'un marc estable d'intercooperació. Donada la importància d'aquest element més endavant apuntarem algunes idees més desenvolupades sobre aquesta qüestió.

Sobre els projectes que es queden a les portes de superar el Pam a Pam.

- Els projectes que compleixen criteris però no els suficients com per superar el qüestionari son igual o més importants que els que sí que ho aconsegueixen. Partim de la base que la principal estratègia per assolir l'objectiu de fer créixer el mercat social és no deixar de banda totes aquestes iniciatives i poder arribar a fer un treball amb elles d'acompanyament, seguiment i assessorament que els ajudi en la direcció marcada.
- La feina que hem fet nosaltres durant el desenvolupament d'aquest pla de treball ha esta de realitzar entrevistes d'entre una i dues hores de durada. En la part final d'aquestes entrevistes hem entregat una fitxa de recomanacions i hem debatut una mica de com poder millorar en el compliment. Tot i així aquesta és una feina inicial. En aquest casos l'interessant és fer una feina de retorn i acompanyament per tal d'assolir els objectius. Aquesta és una feina imprescindible si es té la voluntat d'agafar el relleu que deixem i continuar creant mercat social.

- Com a menció especial ens trobem amb Transvertrans SCCL. Cooperativistes des de fa més de dues dècades que en l'apartat de democràcia interna ratllen l'excelència. A més, persones que van aterrar a Santa Coloma després de pertànyer a una altra cooperativa del mateix sector la qual van abandonar per falta de democràcia i respecte als treballadors. El retorn cap aquesta gent compromesa és la raó de ser del reconeixement que fa Pam a Pam.

Sobre els projectes que no superen el Pam a Pam.

- Per a les iniciatives econòmiques que mai s'han plantejat de forma col·lectiva el compliment de criteris ètics en la seva activitat entenem que el qüestionari Pam a Pam pot ser a primera vista exigent. Considerem que això ha de ser així, i fins i tot ho podria ser més, ja que la única manera d'assolir un mercat social realment transformador i alternatiu a les relacions d'explotació dominants és tenint eines contundents i serioses que ajudin a ampliar horitzons i que facin millorar el nostre dia a dia sense caure en l'autocomplaença.
- Que sigui exigent no vol dir que sigui excloent. Superar el mínim per aparèixer al mapa no és difícil. El més difícil, en tot cas, és prendre's seriosament el qüestionari i mirar de complir el màxim de criteris possible. Calen doncs, ponts de connexió i propostes intermitjes dirigides a les iniciatives econòmiques allunyades del món de l'Economia Social per seduir-les per formar-hi part. Tot això ho podem aconseguir amb la necessària difusió i expansió a la ciutat de l'ideari i, també, amb incentius a les bones pràctiques. Tot sense oblidar l'horitzó de construcció d'un mercat social estable i consolidat, però també realment transformador.

INTERCOOPERACIÓ COM A NECESSITAT.

Com hem introduït anteriorment la intercooperació entre iniciatives del mercat social no es només un element a tenir en compte per ajudar a que sorgeixin nous projectes sota aquests principis, sinó també per a la consolidació dels ja existents.

Generalment els projectes tenen suficient amb la feina pròpia del dia a dia com per haver d'assumir majors responsabilitats en estructures de segon grau de coordinació i estratègia. El fet que identifiquem aquest element com a dificultat principal ens obliga a reflexionar mínimament en com superar-la.

Tenim com a punt de partida que tot individu, a l'hora de prendre una decisió i actuar, fa un càlcul dels costos i beneficis del que li aportarà aquella decisió i posterior actuació. Aquest calcul de costos i beneficis es fa segons l'escala de valors que conscient o inconscientment hagi adquirit aquest individu durant la seva experiència.

Creiem doncs que per fomentar la intercooperació entre iniciatives cal treballar per revertir i que hi hagi un major pes de la cooperació en l'escala de valors col·lectiva que no pas la competitivitat.

Per poder intercooperar entre iniciatives s'ha de superar l'estat de percepció espontani, efímer i d'immediatesa que ofereix la competència per tal d'arribar a les capacitats analítiques, estratègiques i de planificació que pot oferir la cooperació. Els projectes petits han de superar la percepció que l'única manera que tenen per sobreviure és mirant únicament pels seus interessos oblidar-se de la col·lectivitat. La competència busca resultats immediats que fa que molts pocs projectes acumulin el capital necessari per sobreviure i, fins i tot, per acumular beneficis, tot oblidant-se de la gran majoria d'altres projectes que malviuen i desapareixen. És fonamental doncs incentivar i fer créixer la idea de cooperació, on els resultats a partir de millores col·lectives s'han de percebre també com a millores individuals tot i ser de generalment de caràcter indirecte.

Toti i així, no es pot oblidar mai que la cooperació no pot ser un principi idealista. Cal que estigui arrelada a la realitat i doni respostes col·lectives i individuals materials, a curt, mig i llarg termini. Sinó és així, tots els espais d'intercooperació que es vulguin generar estaran destinats a desaparèixer.

Un marc de treball d'intercooperació vàlid i consolidat a Catalunya és precisament la Xarxa d'Economia Solidària (XES). Aquesta xarxa és el referent que des de ja fa quinze anys treballa en la construcció d'un mercat social transformador. A la nostra ciutat, la forma de treballar dins d'aquesta xarxa és a través de la seva secció sectorial territorial del Barcelonès Nord. Exemples de la feina que fan són, per exemple, la coordinació d'aquest treball i la coneixença entre iniciatives del territori.

RELACIÓ ENTRE AJUNTAMENT I ESS.

Constatem que l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet ha fet gestos importants i ha dut a terme propostes polítiques dirigides a les bones pràctiques empresarials i a un apropament en certs aspectes a l'Economia Social i Solidària. L'adhesió de l'Ajuntament de Santa Coloma a la Xarxa de Municipis per l'Economia Social i Solidària n'és un exemple, però també l'impuls de la Grama com a moneda local, o els incentius de nova creació per a bones pràctiques empresarials.

Tot i aquestes mostres públiques i pràctiques, es pot constatar que normalment i a dia d'avui aquestes propostes polítiques no estan emmarcades d'una forma clara seguint els principis i fonaments de l'ESS.

Com també hem explicat anteriorment en l'apartat d'anàlisi dels resultats de les enquestes, no és incompatible treballar a partir de propostes poc concretes i generalistes emmarcades dins de les bones pràctiques empresarials amb l'horitzó d'un mercat social sota els criteris del marc teòric de l'ESS. Volem engrescar a l'administració local, en els majors àmbits possibles, a utilitzar aquest marc teòric per delimitar les seves estratègies d'actuació. És per això que tot seguit reflexionem sobre algunes recomanacions:

- Una tasca molt complicada però al mateix temps imprescindible per a dur a terme polítiques per incentivar el creixement i consolidació del mercat social és saber delimitar quin projectes compleixen o no certs criteris. Aquesta dificultat esdevé menor si s'aprofita tot el coneixement acumulat i col·lectiu recollit en el projecte Pam a Pam.
- Una primera recomanació és donar continuïtat a tota aquesta feina recollint el testimoni i mantenint actualitzat el mapa, realitzant les entrevistes que no s'han pogut fer o fent de noves a d'altres projectes existents no identificats i de nous que puguin anar sortint.
- Mantenir el mapa actualitzat ens garanteix una eina útil que es pot fer servir, si s'acompanya de difusió tant per part de l'administració com del teixit social, per totes aquelles persones consumidores amb sensibilitat social i política que volen incorporar els criteris de l'ESS en la seva compra.
- A més, si es manté actualitzat el mapatge, es pot assolir una segona fase de compromís per part de l'administració molt interessant que seria desenvolupar polítiques públiques a través de les dades generades per aquest mapatge i, per tant, seguint fil per randa els criteris de l'ESS. Aquesta és potser la part més interessant, sobretot si recordem que no només és necessari dirigir-se als projectes que compleixen majors criteris, sinó que segons quin tipus de polítiques públiques, poden ser més interessant en la direcció d'incentivar i ajudar aquelles que estan a prop i aquelles que poden començar a plantejar-se el compliment de criteris. D'aquesta manera es treballa en la construcció de mercat social sense perdre l'horitzó transformador amb major eficiència sense ser excloent.

- La forma de materialitzar tota aquesta línia de treball podria ser molt diversa. Des de repetir l'experiència realitzada en aquest pla de treball durant el 2018 fins a formar tècnics municipals en el qüestionari Pam a Pam per tal de realitzar les dues feines: actualitzar el mapa periòdicament i assessorar les diferents àrees de l'administració perquè desenvolupin polítiques públiques dirigides a fer créixer el mercat social sota els criteris de l'ESS.
- Totes les formes d'abordar aquesta feina son interessants i tenen els seus pros i contres. A primera vista podríem dir que és interessant que siguin les entitats de la ciutat qui desenvolupin aquesta tasca ja que son les protagonistes, i per tant, s'eliminen intermediaris entre projectes. A més, per a que la feina dels tècnics municipals sigui eficient i eficaç considerem que s'ha de tenir una voluntat política molt marcada i molta predisposició (al nivell de les persones de les entitats). To i així, com a factor positiu no existrien intermediaris entre tota la informació i les dades generades pel mapatge i les persones que dissenyen i executen les polítiques públiques municipals.
- De tota manera, considerem que l'important es que es pugui adquirir el compromís per part de l'administració per tal que aquesta feina pugui ser continuada i es puguin assolir els dos objectius; que el Pam a Pam sigui una eina vàlida, eficient i actualitzada i que l'administració assoleixi el marc teòric de l'ESS a partir de les dades sorgides del mapatge per desenvolupar posteriorment polítiques municipals.

- A nivell més concret i per incentivar el mercat Social a la ciutat i retroalimentar per multiplicar resultats és vincular d'alguna manera el mapatge del Pam a Pam amb tota la feina desenvolupada en el projecte de moneda local. En definitiva, la moneda local persegueix uns objectius, que tot i no ser els mateixos, poden ser complementaris. Tenim que, en termes generals, totes dues iniciatives desenvolupen la feina de directori d'empreses. El del Pam a Pam les que superen el 50% del seu qüestionari i el de la moneda local totes aquelles empreses que disposen i accepten fer transaccions amb aquesta eina.
-
- Si s'aconsegueix a Santa Coloma mantenir actualitzar el mapa Pam a Pam podria ser interessant la proposta de distingir dins del directori d'empreses de la moneda local totes les iniciatives enquestades amb el seu grau de compliment de criteris igual que es mostra al directori Pam a Pam. D'aquesta manera donem major contingut a tota la feina feta dins del projecte de la Grama i, fomentem el consum responsable i ètic entre els seus usuaris tant en els que hi son com a venedors de productes o serveis com en els que hi son com a clients.

PAM A PAM COM A EINA ESTRATÈGIA DE L'ESS.

Donada la nostra participació en reunions d'estratègia i en debats col·lectius referents al Pam a Pam volíem recollir un seguit de reflexions:

- Es compartida la diagnosi que l'eina del qüestionari Pam a Pam no va néixer amb l'objectiu de ser el mecanisme pel qual l'ESS marcava els seus límits. Mica en mica i per la necessitat col·lectiva de marcar aquest límits donat els diferents moments de creixement, l'existència d'aquest qüestionari ha anat cobrint aquest buit acompanyat de la responsabilitat de les persones del nucli promotor, que tot i tenir poques mans i recursos donada la magnitud del projecte, han anat actualitzant el qüestionari per tal que respongui millor a aquesta necessitat col·lectiva.
- A dia d'avui és una eina molt vàlida com a mecanisme introductor en l'ESS però no definitiva. Tot el coneixement acumulat i socialitzat al voltant seu fa que els qui volem fer créixer el mercat social tinguem una carta de presentació estructurada i seriosa que engresca generalment a tot el que s'hi apropa per primera vegada a reflexionar sobre el seu impacte en la col·lectivitat.
- Creiem també, que a mesura que un es va endinsant en el món de l'ESS es comencen a veure les seves contradiccions i limitacions (veure-les és el primer pas per poder reflexionar i superar-les).

- El primer element de dificultat és el caràcter subjectiu i únicament qualitatiu que fa difícil la contrastació de les dades rebudes, sempre molt subjectes al criteri de l'entrevistador i a l'habilitat comunicativa de l'entrevistat.
- El segon element és que considerem que l'exigència podria ser major. Així es marcaria major perfil i majors reptes als projectes per a superar-se i no acomodar-se. Especulant reflexionàvem que, potser, augmentant l'exigència a que el criteri per superar sigui el 50% del conjunt d'elements avaluables i no pas de vuit àmbits de quinze on per complir un àmbit només cal accedir a un dels cinc elements avaluables.
- En definitiva, només volíem aportar unes poques reflexions derivades de la nostra experiència per si pot servir per millorar. És evident que aquest és un debat molt ampli que, de necessitats col·lectives amb una dimensió de moviment s'han de derivar debats i consensos de dimensions proporcionals. Per tant, fora bo treballar per traslladar al conjunt de l'ESS els debats que Pam a Pam i el seu entorn està tenint en relació a la construcció dels seus propis límits. Vincular estratègicament Pam a Pam i el balanç social de la XES per arribar a perfeccionar cada cop més les eines que en dotem per transformar la realitat.

JUSTIFICACIÓ DE LES ACCIONS EMPRESES.

Aquest projecte ha estat finançat per recursos propis de la Xarxa d'Economia Solidària i l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.

El pressupost total emprat ha estat de 27.999,95e

17.999,97e han estat de fons propis.

10.000e (en aquest cas Grames) de fons de l'Ajuntament de Santa Coloma.

Les accions dutes a terme, sota la coordinació de la XES Catalunya, han estat:

Contractació del servei amb l'empresa Jamgo de modernització del conjunt del web i del backoffice de Pam a Pam. (17.999,97e).

De mitjans de maig a mitjans d'octubre la contractació del servei de dues persones vinculades a l'ESS per tal de desenvolupar el pla de treball que ha seguit els següents objectius: (9500e)

- Desenvolupament del mapatge Pam a Pam a la ciutat de Santa Coloma de Gramenet per mitjà d'entrevistes particulars a partir del qüestionari.
- Orgnaització conjunta amb l'Ateneu Cooperatiu del Barcelonès nord de la Ia Fira d'Economia social i solidària de Gramenet.
- Participació en espais estratègics tant de Pam a Pam com de la XES Barcelonès Nord.

Celebració del sopar i festa de presentació del nou espai web de Pam a Pam. (500e)

CONCLUSIONS.

- El desplegament del pla de treball per apropar el mapatge del Pam a Pam a la ciutat de Santa Coloma de Gramenet és un dels primers passos que tota comunitat ha de fer si vol començara treballar l'ESS al seu territori.
- Santa Coloma de Gramenet és una ciutat amb poc teixit empresarial dins de l'àmbit de l'ESS. És per això que és imprescindible i molt útil dotar de continuïtat a aquest treball per tal d'oferir el retorn que les iniciatives necessiten i consolidar un referent de consum ètic a la ciutat.
- El treball conjunt amb la iniciativa de moneda local pot ser una estratègia molt vàlida per sumar esforços i multiplicar resultats.
- L'Administració local té voluntat de fomentar el mercat social però poques vegades a actuat obertament sota els criteris de l'ESS. Es un bon moment per agafar el relleu d'aquesta feina i marcar-se l'horitzó transformador i ideològic de l'ESS en el màxim àmbits possible.
- Des de repetir aquest projecte l'any vinent a adquirir les competències per part d'un treballador municipal de formar-se i actuar sota el paraigua de l'ideari Pam a Pam. Sempre mantenint un nivell de compromís i determinació igual o més al de les persones de les entitats.
- Pam a Pam és una eina imprescindible per a l'estadi actual de l'ESS a Santa Coloma i cal donar-li la continuïtat estratègica que mereix.

ANNEXOS.